

۲ تشرین اول ۱۹۱۸

صافی : ۶۳

اوجنچی جلد

یکی محبوسه

عُثمانيستان

خواجه سعدالدین

(بکین سایدن مایعد وسوک)

دیدي ، کندیسینک برشی یا یا به جفتی ضمتاً
آکلانیدی. بونکله برابر خواجه زاده بی کوچدی یرمک ده
ایسته مەدی ، عهدە سنه قاضی عسکرک باهسی توجیه
ایتدی .

خواجه افندی سفردە حمایه طوتولدی ، اگرینک
فتیحی اوزیرنه کاملاً شفا یاب اولدی ، عسکری
حرکاتی ، پوپوک بر وقوفله اداره ایتدی [۱۶] .
اکری ظفرنده عثمانی عزیمته نمونه اولدی . (خاج -

صانق الاخبار ، جلد ۳ ، ص ۵۹۰ ، ۵۹۱ و ۵۹۲)

اسکی قاضیه طرفداردی . بوسیدین والده سلطانندن
مساعده آلدی ، خواجه زاده بی استانبولده بیله سوقادی .
اوغلنک مغلوبی سعدالدین افندی بی فنا حالده قیزدیردی .
استانبول قائمقامنک « اسانت ادیندن » درحال
صدراعظمه شکایت ایتدی ، مسئله پوپودی ، پادشاهه
قدر عکس ایتدی . نهایت سلطان محمد ثالث مسئله بی
تحقیق ایتدی :

— مهد علیای سلطنت صدف در خلافت والده
سلطان حضرت تیرنک شفاعت لرله اولشدیر .

فی الحقیقه اکری سفرنده ارکان حربیه رئیس لکلی
خواجه سعدالدین افندی ایضا ایتدی . سفره پادشاهده
اشتراک بوپوردی . صفیه سلطان ، اوغلی داود پاشا
اردوگاهنه قدر تشییع ایتدی . سلطان محمد ثالث
خواجه سندن بر لحظه آریلا پوردی . سعدالدین
افندی بو فرصندن استفاده ایتدی . اوغلی اسعد
افندی بی بکری یاشنده استانبول قاضی نصیب
ایتدیردی . او صهرده صدراعظم سفردە ایدی ؛
استانبول قائمقاملتنده حسن پاشا قلمشدی . پاشا

استانبول : سور خارچنده عثمانی آتولوری

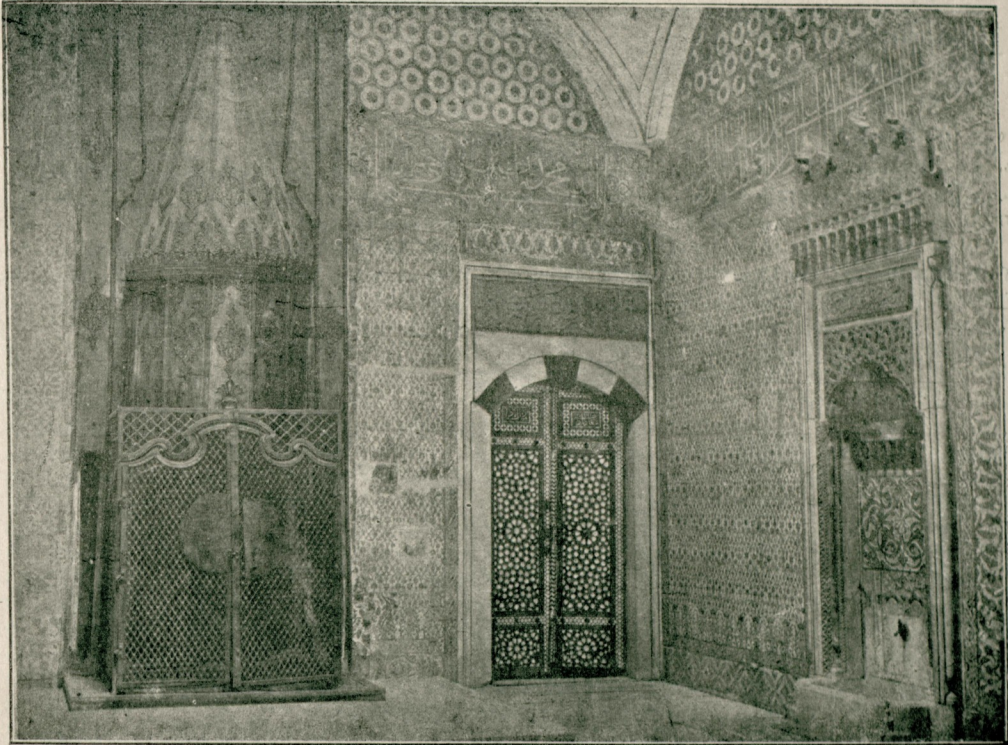
(آتولوم . اسکی ویک استانبول)

— چنگك حالي پوزور. اجداد عظامباري زمانلرنده اولان طابور محاربه لري اكثري بويه اوله ككشدر . ديوزدي . پادشاه شات ايتدي . اطرافنده كي سزاي طاقني دشمنه شدتله مقابله ده بولوندي . هر كس اودون ، بالظه ، كچه ، الارينه نه كچديه ياقالادي . دشمن اوزرته غزيمكارانه آييلدي . اوستر ياليلر پورچي نعرش قارشيشنده نه ياقچقاريني شاشيرديلر ، خواجه سعدالدين افنديك عري سياه سنده منيزما

خواجه سعدالدين افندي بو خط هايوني خير آلدی ، در حال حضوره چغدی ، محاربه نك فائده سي آكلاندي . عسكره محاربه نظامي آلدیردی . پادشاهه مناتت توصیه سندن كری طورمادی . (خاچ اووا) محاربه سي اوچ كون مدهش وقائي بر صورتده دوام ايتدی . محاربه سي سلطان محمد ثالث ، صدر اعظم ، خواجه سعدالدين افندي اداره پديوزدی . محاربه ده اردوسن مغلوبينه اوغرار كي اولدی . يكچيريلر جباتشله

اووا (ده دشمنله محاربه ايدايوب ايدله مني مذاكره اولونديني زمان ، ارکان دولت محاربه سي موافق كورمديلر ؛ فقط خواجه سعدالدين افندي بوسيتون عكسي بر فكر ايلري سوردی :

— البته اعدای دين ايله مقابله واجب اولوب اوزرته كلن خاسرين ايله جله من شيد اولتنيه دك مقاتله اقدام واجبد . زيرا بزانلرك اوزرته واريموب طريق آخره منحرف اولديغيز تقدیرده كفار جلادت

طوب قاني سراي : اوجاقني صفة

كري چكديلر . خواجه افنديشك متاتني عثمانيليري بارلاق بر ظفره نائل ايتدي [۱۸] .

خواجه سعدالدين افندي پادشاه ايله برابر استابوله دوندي . يايئك « عزيمت پادشاهي » اچون ياديني قصيده لري مفتخرانه برطورله ديكلدي . اكري دونوشني پاك بارلاق اولدي . ذاتا استابولدن چيقيش ده پاك ططنه نلي اولشدي . اوزمان ده پادشاهك اوكنده يدي عملي سنجاق واردی . بونلر ده : برآق سنجاق ، ايكي قرمزني سنجاق ، بر يئيل سنجاق ، ايكي شيل

(۱۸) بو محاربدن اشجبرلك ائدقلى مغفر ، طوب قاني سراي هايوني مطبخنه تاييبي اوزرته ظفرعلاق اولاري ميخلانمشدر ، الاون اوردادره .

قاجيشدي . دشمن اوتاغ هايونه قدر ايليله دي . حال بوكه اردونك بونون تروني اوتاغ هايونده ايدی . سفره چيقيله يني زمان پاك جوق ياره كشيئشدي . پادشاهك يائنده « هر يوكي قرق بيك سكه » حسنه اولقي اوزره درت يوز دوه يوك ، هر يوكي اون بيك غروش اولقي اوزره يوز يوك غروش ، هر يوكي ايكيشر يوز بيك اولقي اوزره الهی يوك جلي عثمانی [۱۷] واردی .

خواجه سعدالدين بوفلاكت قارشيشنده غزمني وماتانني اصلا غائب ائته دي . سلطان محمد ثالث نه ياياجعي شاشيردي . خواجه افندي پادشاهه متصل شيات توصيه ايديسوردي : (۱۷) سلايئك تاريخي ، يازمه ، اسعد افندي كشيغاسي ص ۲۷۲

ايدوب بزي تعقيب ايتك مقرر در وضعاي عسكر مني صرخ چينه ور كي دامه دوشوريك اظهاردر . خصوصا بو دولت عليه ده بر پادشاه عثمانی بردشمندن بلاسيب قوي روركردان اولديني مسوع دكلدر ، ديدی . پادشاهه بناتت توصيه ايتدی ، اراشنيك حالي آكلاندي ، پادشاهي اقتناعه موافق اولدی . قطعا نه تذكره لر كونده رك برلوني تعين ايتدی . محمد ثالث الاآن متردد كورونيور ، بر درلو محاربه به كيريشك ايسه ، يوزردی . بر آقشام ، صدر اعظمه بر خط هايون كلدی . سلطان محمد ثالث : « سن كه لالامسين ، بونده محاربه اچون سزي سردار ايدوب بورادن استابوله روانه اولسمه اولزي ؛ » ديوزدی .

سب اولدی « دیبه ابراهیم پاشای چکیند بردی .
والده سلطان ابراهیم پاشا شدن صوغوتدی . بوسورتله
صدارته کچمکه موفق اولدی . صداری اشنا سنده
والده سلطانه جسم ثروتلر تقدیم ایتدی ، ربه
ومنصلری یاره ایله ووردی . سوکرا قیزلر آغاسی
غضنفر آغا ایله یوزوشدی [۲۱] .
یکی صدراعظم خادم حسن پاشا ، بوستانزاده نك
برنه سعدالدین افندی به مدھش بر رقب کیدلدی .

قاندیلر ، خواجه بی مکّه مکرمه بی نقی ایتدیرمک
ایسته دیلر ، اوغوللری و دامادلی عرل ایتدیرمک
چالیشدیلر . سعدالدین افندی بو فلاکتی خبر آلدی .
کال چسارتله والده سلطانه صراحت ایتدی . صفیه
سلطان اسکی انکدارنک خاطرینی قیرمادی . خواجه
افندی نی نفیدن قورتاردی . سعدالدین افندی ، دولت
ایشلرینه قاریشایه چنه سوز ووردی ، فی الحقیقه
« من بعد امور دولتن بر شیشه مداخله ایچیجه ک ،

وقزل آلاجه سنجاق ، بر صاری وقزل آلاجه
سنجادی . پادشاهک اطرافده « چایه خلعتو التون
اسکفلو التیوز ایچ اوغلانی » [۱۹] واردی .

ا کرى سفرى متعاقب خواجه سعدالدین افندینک
نفوذی بر قات ده ارتدی . دارالساده آغاسیله
آرمسیلک یازده ایشلیدی . محاربه ده چالیزاده نك خدمتی
کورولشیدی . پادشاه چالیزاده بی صداریته کچیرمک ایسته دی ،

طوب قانی سرانی : والده طاشانی

بناءً عليه سعدالدین افندینک علی بنده کی فرقه ، موجودیتی
ینه محافظه ایتدی . صدراعظم ، شاعر باقینک مشیختی
عرض ایتدی ، سلطان محمد ثالث قبول ایتدی ،
قریحه هاروندن خواجه سعدالدین افندی فتوی خدمتته
تعین اولوندی . فقط بوکا ک بوک معترض ،
صدراعظم حسن پاشا اولدی : « علمای دین ایچنده
انلردن ک کسه لروارایکن خواجه افندی به نه احتیاج ؟
دیو « باقی ایله قره چلی زاده حسین افندیدن برینک
آخابنده اصرار ایتدی . پادشاه راضی اولمادی ،
حسن پاشا موفق اولامیه جعی آکلاچیه : « روزنامه
هاروندن آلتان خواجه لی غلوفه سی وریلر یوب خاصه
[۲۱] صحائف الاخبار ، جلد ۳ ، ص ۹۵

عمری عبادته ، علوم وفنونه حصر ایله چکدی [۲۰] .
بر قاج آی سوکرا سرایده مهم بر تبدیل حاصل
اولدی . صدراعظم ابراهیم پاشا تدبیر سزکی بوزندن
عرل ایدلدی . سعدالدین افندینک مدھش رقبی
بوستانزاده وفات ایتدی . ابراهیم پاشا داماد اولدیی
ایچون والده سلطانک توجهی قازانشدی . فقط
صدراعظم اولدقدن سوکرا والده سلطانه عبودیتده
قصور ایتدی . خادم حسن پاشا بو فرصتن استفاده
ایدرك صفیه سلطانه مجوهرلر و الماسلر تقدیم ایتدی .
« فتح کرای دین ودولته بو قدر خدمت ایتشکن قننه
(۲۰) « خواجه سعدالدین افندی خدمت تعلیم وامور علمایه
مدخلندن طرح » . بیوردلی . صحائف الاخبار جلد ۳ ، ص ۹۴

خواجه سعدالدین افندی ده موافق کوردی . حال بوک
ابراهیم پاشا والده صفیه سلطانک آقمدی ، والده سلطان
خواجه افندینک بو حرکتیه حیرت ایتدی ، ابراهیم پاشای
صدارته کتیردی ، خواجه افندی ده موقعندن
محروم برافندی . سعدالدین افندی بو تاریخدن
اعتباراً خواجه لکدن عرل ایدلدی ، بر ده دولت
ایشلرینه قاریشماق اوزره چکیمکه مجبور اولدی .
خواجه نك خدمتی وفدا کارلی سراجیه هیچ نظر دفته
آلتادی : سرایده خواجه افندی علی بنده بر فرقه
حاصل اولدی . صدراعظم ابراهیم پاشا ، شیخ الاسلام
بوستانزاده ، شاعر باقی ، هب خواجه سعدالدین افندی علی بنه
(۱۹) سلاطین تاریخی ، ص ۲۲۲ .

آب روی جیب اکرم ایچون
کربلا ده روان اولان دم ایچون
شب فرقنده اغلان کوز ایچون
ره ششکده سورین یوز ایچون
اهل دردک دل جزئی ایچون
جانه تأثیر ایدن اینی ایچون
ایله یاری لطفکی همراه
حفظکی ایله ییره پشت و پناه
اهل اسلامه اول معین و نصیر
دست اعدایی بزدن ایله قصیر
باقه یارب بزم کناهنزه
نظر ایت جان و دلدن آهزه
ایته یارب مجاهدنی تلف
نیر اعدایه قلعه بیری هدف
چشمه من صله کرد معرکه دن
جند اسلامی بکله مهلکه دن
بویجه بیل سی و اجتهاد صری
غزوات ایمیره یختی ادمری
ایته یارب قهر کله تباه
یوزی خلق ایچنده ایته سیاه
راه دین ایمیره بن فدا اولیم
سیر عسکر هدی اولیم
دین پولنده بنی شهید ایله
آخرنده بنی سعید ایله [۳۴]

خواجه سعدالدین افندیکن تاریخی مغلق و آخر
بر اسلوبده اولدنی حالده عثمانی تاریخک ایلک
دورلری تدقیق ایچون مهم بری و یقینده در
خصوصه یاوز سلطان سلیم دوری ، خواجه
افندیکن پدردن نسلا یازلش اولوق اعتباریله ، یک
استفاده لیدر . سلیم اولک و فاتیق تصویر ایدن شو
سطرلر غایت قیمتمند در :

« مدت مر ضرلنده والده مرحوم شرف خدمت لرندن
بر آن محروم اولوب کجهلر صاحب راه ده شمع و ش
سوز دورونه قارشولونده طورر ایدی و خدمتدن
فراخ فرستنده امر عالیله بسترلری یاننده او طورر
ایدی . کاه مبارک الری الدنه و کاه قدم شریفلری
زاوشنده ایدی و جراحار علاجه مباشرت اینتکاری
هنکلمده دوشسته استاد و کاه جراحار . صنعه ناظر
ایدوب اکا اعتقاد بیورورلری ایدی و تلاوت و تلقین
لوازمی اندن غیری بر احد ادا اناشدن و نفس آخر
لریه دک بر نفس حضورلرندن کیناشدن . حتی
مرحوم ایدر ایدیکه حالت احضارده بویجه خطاب
ایدوب بیوردیلرک حسنجان نه حالدر بن بنده لریدن
ایندمکه سلطامن جناب حقه توجه ایدوب الله اولاجی
زماندر . بیوردیلرک بزی بویجه زماندنیری کیمک
ایله بیلوردک جناب حقه توجه زده قصورمی فهم
ایشیک . بندخی ایندمکه حاشاکه بر زمان ذکر
رحماندن غفول مشاهده ایش اولام ، لکن بر زمان

و فوفی کورولور . خواجه افندی ، تاریخی عثمانی
خاندانه خارق العاده بریمت و مفتونیتله یازمشدر .
مثلا بریرنده پادشاهی :

مهن سلاطین روی زمین
بهین خوفین دنیا و دین
خرامنده سرو کستان جود
نهال برومند باغ و جود

صورتنده تجیل ایلدیک کی ییلدیریم بازیدک
زوجه سی و صرپ قرائتک همشیره می مهلیچا دیه شو
صورته تصویر ایدر :

« جله » مقدماندر بری بوکه غایت حسن و جمال
و نهایت لطافت و اعتدالده یعدیل و نی متال بر همشیره می
وار ایدی که سیای حسن صیاده ماه نو کی انکشت نا
و غنچه نو خیز کستان نشو و نما ایدی . »

خواجه سعدالدین افندیکن نظر نده کندی تاریخی غایت
آجیق و تکلفاندر عاری یازمشدی . چونکه کندن اول
یازیلان اثرلر ایچون « اکثری نقاب نظم و انشا ایله مستور
و منصفه طورر دور اولوب مجموعه واحده نقل و تحویلی
وجه اجالی اوزره تفصیلی رقم زده متشبان سر ساز
وزیر کک خوش رفتار براعت پرداز اولماشدن »
دیور [۳۵] .

سعدالدین افندی بو تاریخلری « ترکیبانی حسن
ادادن خالی و خورشید معانیسی مطالع افیامدن متواری »
عد ایدیسور . حال بوکه کندن اول یازیلان تشریری ،
عاشق باشا زاده و لطیف تاریخلری آجیق تورکجه ایله
یازلش نفیس اثرلردی . سعدالدین افندیکن
بکنمه دیک نقطه ، بو اثرلرک ساده لکی ، متشبان و
مستیع اولما سیدی .

خواجه تاریخی ، دورک سبع و قافیه مر اقلیری
نزدنده و با حلاصه مر ایدبیتانه مهم بر موقع اشغال
ایندی . سعدالدین افندیکن آهنگدار سجعاری ،
مدبب شعرلری عصر لرجه بر جوق حافظه لری
تزیین ایله دی .

سعدالدین افندی سبع و وزنه او قدر دقت ایشدی که ،
تاریخنده فصل باشلری بیله موزونندی . مثلاً : (جلوس
حضرت سلطان مراد غازی و عادل) ، (فتح
بیتا و عود شاه و غا) ، (غزم سلطان بصوب
استانبول) کی .

(تاج التواریخ) اسکی مطبعطن اسلوبه نمونه
اولاجی صنایعکارانه ، فقط مغلق صحیفه لری حاوی
اولدنی کی تاریخنرک ال باراق صحیفه لرینه دایر
مطلوبه مر اده محتویدر . سعدالدین افندی جوش و خروشده
کلدیکه ، اک مشهور و اک علوی حادثه لری نظاماً
تصویر ایله مشدر . سلطان عثمان غازینک نصیحتی ،
مراد غازینک قوسوه مباره مستند اول دعایی ، اسکی
اسلوبده یازلش تاریخی نمونه لردر . قوسوه مباره مستند
اول پادشاه شو دعایی اوقومشدی :

سعدالدین افندی علیه عثمانی وطننده معروف اولدنی
کی . سفر لره اشتراکی سیبیه آوستریا و مجارستانده ده
مشهوردی . آوستریا لیر اکری سفر نده
خواجه مک نه درلو بر وظیفه ایفا ایلدیک کی بویک
بر نابوده ثبت ایشلردی . بچوی بو رسمی اکری
سفر ندن بر سنه سوکرا کورمش ، تاریخه شو
صورته قید ایشدی : « سنه آتییه کوردم امراء
کفاردن بری سعادتلو پادشاهی اول حالده تصویر
ایشکاری صورتلرین مرحوم غازی و تبریا کی حسن
باشابه کوندرمش ایدی . تصویرده مهارت لری محتاج
ویبان دکادر . الحق اوقدر بکنر غشیلر و اویدر مشلر .
برکهر سعادتلو پادشاهی کورن ، اثرلرک تصویری
ایلوکین کیسه دن سؤاله محتاج اولزدی . خواجه
افندی دخی تصویر ایشلر . سعادتلو پادشاهی
آت اوزرنده اول حالده یعنی تمام حیرت و انفعاله ،
خواجه افندی رکلی برابرنده طورر . ایکی الیرین
دعایه دفع ایله وب پادشاهک بوزینه توجه ایش .
کویا بر نسخه اوقور و مبارک بوزینه افور و آلتنه
نیمه لسانیه شرجا لر یازمشلر . مرحوم کندور تر جانه
اوقوندی . نتیجه کلام خواجه افندیکن دعایی قبول
اولدی دیشلر . » [۳۶]

سعدالدین افندیکن اکبر غزاسی خاچ اووا ،
اشهر آثار می ده (تاج التواریخ) در . تاج التواریخ
عثمانیلرک ظهورندن سلطان سلیم اولک وفاته قدر
عثمانی تاریخندر . تاریخک سوکندنه کی حاشیه عثمانیلرک
ظهورندن سلطان سلیم اولک وفاته قدر پیش علما
و مشایخک ترجمه حاللرندن عبارتدر . نهایتنده برده
(سلیم نامه) و اردورک ، خواجه سعدالدینک پدیری
ویا ووز سلطان سلیمک ندیمی حسن جانک روایتنه
نظراً یازلش اولوق حیثیتله غایت مهم بر اثردر .

خواجه سعدالدین افندی اولا ، عثمانی تاریخی
سلطان سلیم اولک وفاته قدر یازمشدی . سلطان
سلیمان قانونیکده بعض محاربه لر ی طوبالامش . فقط
هیسنی اکیال ایدمه مشدی . بر مدت بو یازیلری
کوشه نسیانده براقش ، حتی طوبالامانی بیله خاطرنه
کتیرمه مشدی . بر کون ، سلطان مراد ثالثه کورو .
شورلرکن ، سعدالدین افندی پادشاهه اجدادینک
غزایرندن بحث ایش . پادشاه یک نمون اولش .
ذاتاً خواجه افندیکنک اساساً بر عثمانی تاریخی یازدیغی ده
بیلیورمش . بونلرک بر یزه طوبالانوب بر سنه سنک
خرانه عامر ده بولوناسی فرمان یوروش [۳۷] .
سعدالدین افندی ده سلطان مراد ثالثک شاهانه
نشو و نی سرنامه اتخاذ ایدمک اثرنه (تاج التواریخ)
نامی و برمش ، و سلطان مراد ثالثه تقدیم ایش .

سعدالدین افندیکن (تاج التواریخ) ی غایت مغلق ،
عربی ، فارسی و تورکی کجه لرله مخلوط بر اثردر .
بو تون تصویر لر هان سرایا مسجددر . معنای سجع لری
لطیف و مطالعدر . هر سطر نده خواجه مک عربی و فارسی به

(۳۱) بچوی ، جلد ۲ ، ص ۳۰۰

(۳۲) تاج التواریخ ، جلد ۱ ، ص ۱۱

(۳۴) تاج التواریخ ، جلد ۱ ، ص ۱۱۹

(۳۵) تاج التواریخ ، جلد ۱ ، ص ۹

پيرزاس قسطنطينيه‌سی

[۶۱ پي سايدن مايعه و سوك]

«سەن سەرۆ» و بايقوس نامە پايلەش اورينال و شايان نامشا «سەت ايرەن» کليسه سايەر. اوراده بر جوهر پارچەسي کي ايشله نەش، خەك ايدلش بر «فرز» نەزەر دقتە چاربار، وکليسه نەك بايلري اولان ژوستينيە نە تادوورا نەك مەدجاني حاکي مشهور اورون کتاه کورولور.

«سوکرا، مختلف عصرلرده پايلەش بر جوق کليسه لر داها کير: مثلاً قلندر خانە اسني طاشيان کليسه يديغي عصر دن قلندر ورنک نەك مەمرلينک لطافيله الا کوزە لکيجي عافيله ايتکەدەر. بر دیکري، کل جامي، لطافتدن داها کوزەل براسە مالک کير: غایت ظريف اولان بر باشقەسي بوکون کليسه جامي اسني طاشيقەدەر. بو قەسي غایت کوزەل رەسم ايدلش کوجوک برکليسه درکە جبهەسي ظريف برواقە مەزینەر، پورواک اورزنده ايشله نەش طاشيله و جوده کيتيرش بر بارەقني واردر. بوجوک کوزەل کليسه حقيقتاً دقتە شاياندر. ۱۱ و ۱۲نجي عصر لر اشناسنده پايلەش اولديغدن آياصوفيه نەك ائشا ايدلەيکي تاريخدن ۲۲نجي عصره قدر کليسه ائشانتک نە درجە قدر تکميل ايتش اولديغي کوستەر.

داها سوکرا، باشقە برطاق کليسه ده واردر: يانلقر اطور بولر ايشلەندەر: او چاقني برکليسه در. و ايمر اطور قومنە زمانەن قلەدر: اووقت يرازس دولنک «سەن دە نيس» ي اولمشدی. محکوک مەمرلينک زنگين تريناييله شايان دقت بر آيدەر. قتيه جامي ايکي قاني برکليسه در، بوک کوجوک بر بنا داها علاوه ايدلشدر. بولر دن ماعدا داها بر جوق کليسه لرده موجوددر. بو بولر استانبولک کوزينلر نە فضلە برقاقت علاوه ايدلر.

بالخاصه بر دانه سي اورزیه ايتريجه نظردقي جلب ائمک افضا ايدر. ادرنه قومي جوارنده، وحشي منظره ي براسلام خلە ستنده، يرازس سوري بايقنده قهره جامي دة نيل برکليسه واردرکە جيره شايان برطالع ائري اولەرق دوارلري ترين ايدن موزايقر، بوزلرک تکميل خرستيان کليسه لر ي سمرلري نورک عادتر ي اولدني حاله، فاصيله سهوالاقي فلاکتدن قورتلەشدەر. رواقدە، رنگارنگ مەمر. لرک وجوده کيتريدکي زنگين ترينات، برصيده کوزەل و حيرله تاشايه لايق موزايقر واردر. قهرلرک ايتندە بولان موزايقر کليسه روحاني ريسلرک ريسلري اران ايدر و بر يرازس دندارلرک بو راهلري نەقدەر معزز عايتەکلرني کوستەر. شورادە عيساي ک برسي، بورادە برديکي قەدە ديزلندە عيساي طوتان مريک رسي کورولور. بولرک ايتندە ک زياده نظردقي جلبه شايان اولانر عيساي مريک خصوصي حياتلري تصوير ايدلندر. بورادە کورولن صنت «راهن» دە کندن جوق فرقيلدەر. داها زياده ايتله شمش، غريب بر صورندە جانلي و معيندار برافندە آشدەر. بوني خلف لوه لرده واضحا کورمک نکندر: مثلاً مريک والەده سي،

اورمان بر ي، روايت اولونيور، بعض وقتلر، اوله راهلرک آلتندە او طور دقري درکک نا درينلر دن کتن برسک غيرو واضح مزامير پارچە لر مەلادني ايشيديلور مش.. بولر شەبەز، ۱۵۵۳ پايسانک اوقوسي آراستندە دواقرلر دن دوکون دعا پارچە لندر. آغردن آغره دولاشان روايانە کورە، برکون آياصوفيه اورزندە آلتين صلب هلاک بريته کچه جک: آياصوفيه تکرار خرستيان کليسه سي اولديغي کون ۱۵۵۳ پاياي صافلاش اولدي ديور دن چيغه چي، «نەف» ي آغير آغير بورويەک کچدکن سوکرا بکيدن ائشا ايدلش اولان خرابه چيقارق، يارم قالان «مەس» ي بيزه جک: حتي داها جوق زمان اولدي، بوکونک بک ياقين اولدني دهابه دوشولشدي. ائمال: پايسانک ديور دن چيقوب بو تون کليسه ي کچرک خرابه قدر کلکچي و يارم قلش آييني امام ايدە چي کون ظن ايدلەيکندن داها بايقندر [۱].

کورولورکە قسطنطينه ناميله خرستيان بر ياقت ايدی: کليسه لر، مقدس اشيا و مناسترلرە دولو. فالحقيقه يرازس مناسلري بو تون فلاکتلرک کدر و مالرک ملجاي اولەرق اوکچيش کونلرک جانشندە اهيتي بر موقع اشغال ايديلوردي. بر جوق کليسه لر کيدلر نە بر فلاکت کلر سە، احتياراق کونلرندە برمان اولور ديه دوشونلرک بالاخره کيدلر نە حصر ائمک اورزه احتياطاً مناسلر ائشا ايديلور دي. استانبولي دولدران بومناسلر اهالي سي، بونکە برابر فضله بر حرمتە مظهر اولور: اهالي، بشريک کناهي، ايمر اطور لک سعادتي ايچون دعا ايدن بو آداملر قازني فضلە بر حرمت بيلوردي.

بو خرستيانلق تفاسلن استانبولە آياصوفيه دن ماعدا باشقە خاطر لره قلشدر. شهر ايتندە، جان هرول اوستندە جامعە تحويل ايدلش کوجوک وکليسه چکار واردرکە، نظردە يرازس صنعت نارنجک نامتاي طرزلري تثل ايدلر.

بونلر دن بر ي، آياصوفيه اله معصر و ژوستينيە ن زمانندە بنا ايدلش اولان، کوجوک آياصوفيه دة نيل

[۱] بزه قالير سە بوکونک ياقين اولديغي دوشونک درتون بو قدر سە اول غائب اولان پايسانک الا ن در ي اولديغي و برندن قاله جني تيل ائمکە ساويدر. احوال اوله کوسته رپورک بوکون هيج تقرب آغيه جک، يالکزن استانبولە کوزديکمش اولانلرک رويالري اشغال ائمکە قلاچقدر.

غيري ازمانه بکزه مدوک جهندن احتياطاً سبارت اللم بر لحظه دتصکره سورە يس تلاوت ايله ديو فرمان بيورديلر. امر عابولري موجي اورزه بر کره ختم يس ايتدم. بيلمه تلاوت بيورديلر. کره ثانيه (سلام قول من رب رحيم) ايتنه کلکدکه کوردمکە شفق شريفري آيت مبروره تلاوتي ايله حرکت ايدر و اول جندە سسجه يئلرين دواز ايدوب بقیه اساع متركلرين خم بيوروب

کوزن يودي تاشاي جهانن

فراغت بولدي غواي زمانن

يد مؤيدلري والەده اولوب ساعد شريفلر من و تبطلر جن ايتشدم. سقوط نيه واقف اوليوق اول جندە لازم اولان خدماتي ادايه شروع ايتدم [۳۵].

سەمەلدين افندي بدرک بو خدمتيله افتخار ايدردی. حتي تاريخک مقدمه مستند:

والدم بئله سینه ايتدی نظر

آتی بیل ایتدی لطفه مظهر

سیرته ایلدی آتی شرم

قلدی اول عبد حاضر محمد

کیجه کونوز جلس ایتدی انی

حرمتده ایس ایتدی انی

شویه ایتدی مقارن اعزاز

که ایتدی اصحاب دولت که نیاز

اندن اولزدی کتم هیچ اسرار

المشیدی دعا لری تکرار

مراضده معین خدمت ایدی

ناظر خادمان حکمت ایدی

اول ایدی جلەدن اوشاهه یقین

اختصارندە بايقن تلقین

صورندە پايسانک سليم اوله خدمتلري صايوب دوکشدی. سەمەلدين افندي ده پاياي کي آل عثمە عەبدی. تاريخي عثمانی پادشاهلرک مفاقي تصوير ايچون کال وجد اله يازمشدی. حتي بوني کندی ده اعتراف ايتش:

مفت کوي آل عثمان

اول سلاطينه مفت خوانم

دشندر.

بوکونک امله ۱ ايدل ۱۹۱۸

احمد رشيد

تاريخ عثمانی ايتي اعصافدن

[۳۵] تاج التواريخ، جلد ۲، ص ۳۹۴.

